

УДК 336.12:339.1

*Маслій Олександра Анатоліївна¹¹,
кандидат економічних наук, доцент*

Токар Олександр Олександрович

*Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

БОРГОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: РИЗИКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Зростання обсягу державного боргу в умовах війни – невідворотний процес, обумовлений необхідністю покриття зростаючого дефіциту державного бюджету. Суттєве збільшення витрат на оборону з одночасним скороченням ВВП через падіння обсягів виробництва продукції у багатьох галузях, тимчасову окупацію територій країни та виробничих потужностей на них, масову міграцію населення й інші фінансово-економічні проблеми воєнного часу потребує формування виваженої боргової політики та реалізації ефективного механізму управління державним боргом для забезпечення боргової безпеки держави.

Боргова безпека – це рівень внутрішньої та зовнішньої державної та гарантованої державою заборгованостей з урахуванням їх структури в часовому та валютному вимірі, вартості їх обслуговування, можливості реструктуризації та ефективності використання внутрішніх та зовнішніх запозичень і оптимального співвідношення між ними, достатній для вирішення нагальних соціально-економічних потреб і поступального економічного та соціального розвитку країни, що забезпечує захист інтересів усіх учасників

¹¹ Тези підготовлено в межах виконання проєкту Жана Моне Erasmus+ 101127395-EEEISEUEU-ERASMUS-JMO-2023-HEI-TCH-RSCH «Забезпечення екологічної, економічної та інформаційної безпеки: досвід ЄС для України».

боргових відносин від внутрішніх та зовнішніх ризиків, викликів та загроз, а також не загрожує втратою суверенітету, руйнуванням вітчизняної фінансової системи, виникненням боргової кризи, оголошенням суверенного дефолту [1].

Боргову безпеку України, як складову економічної безпеки держави, оцінюють за допомогою офіційної методики, затвердженої наказом Міністерства економіки України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» від 29 жовтня 2013 року. № 1277 [2]. За офіційною методикою умовний поріг державного та гарантованого державою боргу становить 60% ВВП. Перевищення цієї межі може свідчити про загрозу економічній безпеці держави. Фактичні значення індикаторів боргової безпеки України за 2020-2022 рр. наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка фактичних значень індикаторів боргової безпеки України за 2020-2022 рр.

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Тенденція
Відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП, %	60,8	48,9	78,4	
Відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП, %	80,8	64,8	89,0	
Середньозважена дохідність ОВДП на первинному ринку, %	10,2	10,2	18,3	
Індекс ЕМВІ + Україна	1012	1082	немає даних	

Джерело: складено авторами за даними статистичних звітів [5, 6]

За результатами трендового аналізу виявлено негативну динаміку всіх показників боргової безпеки України протягом 2020-2022 роки. При цьому у 2022 році фактичні значення всіх показників перевищили гранично допустимі межі, визначеними Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [2]. У 2022 році обсяг державного та гарантованого державою боргу становив 78,4% від ВВП при критичному значенні 60%. Аналогічно, показник відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП у 2020 та 2022 роках перевищував критичну межу у 70%, а у 2021 році перебував на рівні критичного значення. Середньозважена доходність ОВДП на первинному ринку у 2022 році перевищила критичний поріг, в той час, як цей показник у 2020-2021 роках тримався на рівні критичного значення. Індекс ЕМВІ + Україна, який характеризує різницю між доходністю єврооблігацій України та доходністю державних облігацій США, котрі у світі вважають найнадійнішими, з близьким до нуля рівнем ризику, з 2020 року перевищує критичне значення.

Таким чином, на сучасному етапі існування державного боргу є складним, об'єктивно обумовленим економічним явищем. Від умов взяття запозичень, особливостей погашення та обслуговування державного боргу, а також від наявного підходу до управління державним боргом залежить бюджетна дієздатність держави, стан валютних резервів, стабільність національної валюти, рівень процентних ставок, характер поведінки всіх учасників фінансового ринку та інвестиційний клімат в країні.

Безумовно, низький рівень боргової безпеки України в умовах війни є джерелом додаткових ризиків і за відсутності достатньої міжнародної фінансової допомоги може становити реальну загрозу економічній безпеці держави. У разі ж успішного євроінтеграційного процесу та вступу України до Європейського Союзу ризику і загрози у борговій сфері можуть буди мінімізовані завдяки можливостям залучення

інвестицій, дотацій від Євросоюзу та прискореному економічному зростанню.

Література

1. Барановський О. І. Дослідження теоретичних засад боргової безпеки держави. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. 2016. Випуск 1 (1). С. 327–337. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuес_2016_1\(1\)_55](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuес_2016_1(1)_55).

2. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економіки України від 29 жовтня 2013 р. № 1277. *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>

3. Onyshchenko V., Onyshchenko S., Maslii O., Maksymenko A. Systematization of Threats to Financial Security of Individual, Society, Business and the State in Terms of the Pandemic. *Proceedings of the 4th International Conference on Building Innovations, 2023*. С. 749–760.

4. Онищенко С.В. Маслій О.А. Організаційно-економічний механізм упередження загроз бюджетній безпеці економіки України. *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 1 (9), ч. 1. С. 176-184.

5. Національний банк України: офіційний сайт. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 03.05.2024)

6. Міністерство фінансів України: офіційний сайт. URL: <https://mof.gov.ua/uk/> (дата звернення: 03.05.2024)

7. Маслій О.А., Глушко А.Д. Державне фінансове регулювання як інструмент мінімізації загроз економічній безпеці України в умовах воєнного стану. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. Вип. 2 (02). С. 125-130. <https://doi.org/10.32782/dees.2-21>

8. Дубіщев В.П., Глушко А.Д. Досвід провідних країн світу у сфері здійснення державної регуляторної політики. *Економіка і регіон*. 2010. № 1 (24). С. 141–148.